

แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการลงแขกตำขนมจีน บ้านพะเนียงแตก
ตำบลมาบแค อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม
Guidelines for Preserving the Wisdom of the Guests Making Rice Noodles

รับบทความ	22/09/2022
แก้ไขบทความ	23/11/2022
ยอมรับบทความ	11/01/2023

กิตติพนธ์ ปัทมะสนธิ¹
และลัทธวิทย์ พวงวรินทร์²
Kittipon Pattamasonthi
and Latthawit Phuangwarin

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาภูมิปัญญาการตำขนมจีนของชาวมอญ บ้านพะเนียงแตก ตำบลมาบแค อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม 2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของภูมิปัญญาการลงแขกตำขนมจีนของชาวมอญ บ้านพะเนียงแตก ตำบลมาบแค อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการลงแขก ตำขนมจีนของชาวมอญ บ้านพะเนียงแตก ตำบลมาบแค อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องนั้นผู้ศึกษาได้กำหนดให้สอดคล้องกับวิธีการศึกษาในเชิงคุณภาพ ทำการศึกษาจากข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ จากผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิปัญญาการลงแขกตำขนมจีนมีอยู่ด้วยกัน 4 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยแรกเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปจากการที่เมื่อก่อนมีการพึ่งพาอาศัยกันของคนในชุมชน ปัจจัยที่สองในด้าน ของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ปัจจัยที่สามในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมของคนในชุมชนที่เปลี่ยนไป และปัจจัยที่สี่ในด้านของการที่ไม่มีคนรุ่นหลังมาสืบทอดประเพณีลงแขกตำขนมจีน แนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการลงแขกตำขนมจีนมีแนวทางคือแนวทางในการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่คนรุ่นหลังในชุมชนบ้านพะเนียงแตก แนวทางในการประชาสัมพันธ์ประเพณีลงแขกตำขนมจีนบ้านพะเนียงแตก และแนวทางในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเข้ากับภูมิปัญญาการลงแขกตำขนมจีนของบ้านพะเนียงแตก

คำสำคัญ: การลงแขกตำขนมจีนของชาวมอญ ประเพณีลงแขกตำขนมจีน แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญา
ลงแขกตำขนมจีน

¹ ครูโรงเรียนบ้านหนองขาหย่าง อำเภอมือง จังหวัดนครปฐม

Teacher, Bannongkhayang school Muang District, Nakhon Pathom Province

² ครูโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย อำเภอมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

Teacher, Kanchanapisekwittayalai Suphanburi School Muang District, Suphan Buri Province

Abstract

The objective of this research is 1) to study the wisdom of making Chinese noodles by Mon people. Paniang Tae House, Map Khae Subdistrict, Mueang Nakhon Pathom District Nakhon Pathom Province 2) To analyze the factors affecting the changes of the traditional Chinese rice cakes by Mon people Paniang Tae House, Map Khae Subdistrict, Mueang Nakhon Pathom District And Nakhon Pathom province. 3) To study the guidelines for preserving the Knmhin making of Chinese Monk wisdom. Paniang Tae House, Map Khae Subdistrict, Mueang Nakhon Pathom District Nakhon Pathom Province By collecting relevant information, the study has determined that it is consistent with the quality education method. Study from relevant information And the data collection area From the research, it is found that the factor that has changed the wisdom of Khom Jeen Jek Chinese style is the economy that changed from the dependency of the people in the community. Factors in terms of technological change The social change factors of the people in the community that have changed And the factor of the lack of future generations to inherit the tradition of Kanom Jeen Guidelines for preserving Phu Kan Panyang, Kanom Jeen Chinese style, are guidelines for transferring wisdom to future generations in Ban Paniang Tae community. Guidelines for publicizing Khom Jeen low-sugar tradition in Ban Paniang Tae And guidelines for applying technology to Kanom Jeen low-ranking wisdom of Ban Paniang Tae

Keywords: *making rice noodles of the Mon, The tradition of rice noodles, guidelines for the conservation of wisdom*

บทนำ

ประเพณีการลงแขกตำขนมจีนบ้านพะเนียงแตก ตำบลมาบแค อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม เป็นวัฒนธรรมที่มีการสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคนวัฒนธรรมเป็นเรื่องของการสั่งสมและเป็นสิ่งมีคุณค่า ที่มีการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาจนเป็นยอมรับของสังคม ซึ่งมีผลต่อความหลากหลายของวิถีการดำเนินชีวิตอันสืบเนื่องมาจากวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาของแต่ละชุมชน เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ เช่นเดียวกับชาวมอญที่ได้นำวัฒนธรรมการตำขนมจีนเข้ามาพร้อมกับการตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยจนทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมและมีผลจนเกิดเป็นภูมิปัญญาการลงแขกตำขนมจีนบ้านพะเนียงแตก ตำบลมาบแค อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานทางวัฒนธรรมประเพณีที่ก่อให้เกิดความแตกต่างของรูปแบบของวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ค่านิยม ความเชื่อขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น ซึ่งแสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

ชาวมอญ เริ่มอพยพเข้ามายังดินแดนไทยตั้งแต่ พ.ศ.2082 ในสมัยกรุงศรีอยุธยา และครั้งสุดท้ายใน พ.ศ. 2357 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 เมื่อมอญถูกพม่ากดขี่อย่างหนักต้องหนีเข้าไทยเป็นระลอกใหญ่ราว 4 หมื่นคนเศษ ถิ่นที่อยู่ที่สำคัญของชาวมอญในภาคกลาง เช่น ลพบุรี อยุธยา นครปฐม ราชบุรี ปทุมธานี นนทบุรี สมุทรปราการ สมุทรสาคร กรุงเทพฯ เพชรบุรี ทางภาคเหนือ เช่น เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง กำแพงเพชร นครสวรรค์ อุทัยธานี นครราชสีมา มีบ้างเล็กน้อยที่อพยพลงใต้อย่าง ชุมพร สุราษฎร์ธานี ชาวมอญจึงเป็นชนชาติที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนาน มีภาษาและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ทั้งเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด แม้จะได้อพยพเข้ามาอยู่ในแผ่นดินไทยนานหลายร้อยปี ก็ยังคงสืบสานวัฒนธรรมมอญที่มีความโดดเด่นอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันชาวไทยเชื้อสายมอญยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีมอญเอาไว้ได้เหนียวแน่น มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น เครื่องปั้นดินเผา อาหาร นาฏศิลป์ และดนตรี ประเพณีมอญบางส่วนกลมกลืนไปกับวิถีชีวิตของไทยอย่างแยกไม่ออก เช่น สงกรานต์ ตักบาตรดอกไม้อ้อ ล้างเท้าพระ เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของอาหารการกินที่ชาวมอญกับชาวไทยมีความใกล้เคียงกัน เพราะมีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน อาหารที่ขึ้นชื่อของชาวมอญมี 2 ชนิดที่ได้รับความนิยมของคนไทย เป็นอาหารที่แต่เดิมคนมอญทำกันยามมีงานบุญสำคัญ ได้แก่ “ขนมจีน” และ “ข้าวแช่” ขนมจีน ส่วนมากมักเข้าใจว่าเป็นอาหารไทย แต่แปลกที่เรียกขนมทั้งที่เป็นอาหารคาวเหตุเพราะคำ ๆ นี้มาจากภาษามอญชาวมอญจะเรียกว่า คะนอมจิน ซึ่งกะนอม KNmj ซึ่งหมายถึง เส้นแป้งสีขาว ส่วนคำว่า จิน น่าจะมาจากคำว่า จิน sinj ซึ่งแปลว่า สุก สันนิษฐานว่า ในการทำขนมจีนนั้น ซึ่งจะทำกันในงานใหญ่ ๆ เท่านั้น เพราะมีขั้นตอนการทำยุ่งยากอาศัยแรงงานคนมากย่อมโกลาหลเสียงดัง เมื่อชาวมอญตะโกนว่า คะนอมจิน (แป้งเส้นสุกแล้ว) คนไทยได้ยินจึงเข้าใจว่าอาหารชนิดนี้ชื่อ ขนมจีน

ปัจจุบันชาวมอญได้ตั้งถิ่นฐานกระจายตัวอยู่ทั่วไปในประเทศไทย ซึ่งในจังหวัดนครปฐมก็ได้มีชุมชนของชาวมอญตั้งอยู่ด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะชุมชนชาวมอญในบ้านพะเนียงแตก ตำบลมาบแค อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม เป็นอีกชุมชนหนึ่งที่ยังคงรักษาประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชาวมอญไว้อย่างเหนียวแน่น นอกจากนี้ผู้คนในชุมชนยังร่วมกันจัดงานลงแขกทำขนมจีนที่วัดพะเนียงแตก ตำบลมาบแค อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม เป็นประจำในทุก ๆ ปี เพื่อเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาอันดีงามไว้ให้ลูกหลาน แต่เนื่องด้วยปัจจุบันนี้สังคมภายนอกได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทำให้วัฒนธรรมการลงแขกทำขนมจีนไม่ค่อยได้รับความสนใจจากบุคคลภายนอกหรือคนรุ่นใหม่ภายในชุมชนนัก ทำให้เกรงว่าวัฒนธรรมการลงแขกทำขนมจีนจะถูกกลืนไปกับวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือไม่ก็อาจจะจางหายไปตามกาลเวลา ด้วยเหตุนี้เองวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวมอญในเรื่องของอาหารก็ได้ถูกผสมกลมกลืน

กับวัฒนธรรมพื้นถิ่นของประเทศไทยจนทำให้อาหารที่มีอยู่ดั้งเดิมของชาวมอญ อย่างเช่น ขนมจีน ได้จางหายไปพร้อมกับประเพณีที่สืบทอดกันมาของชาวมอญพื้นถิ่น ดังนั้นคณะผู้วิจัยได้สนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการอนุรักษ์ภูมิปัญญาลงแขกทำขนมจีนของชาวมอญ บ้านพะเนียงแตก ตำบลมาบแค อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม เพื่อเป็นการอนุรักษ์ประเพณีและภูมิปัญญาของชาวมอญในเรื่องของการลงแขกทำขนมจีนให้อยู่คู่กับสังคมไทยที่เป็นสังคมแห่งพหุวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาการทำขนมจีนของชาวมอญ บ้านพะเนียงแตก ตำบลมาบแค อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของภูมิปัญญาลงแขกทำขนมจีนของชาวมอญ บ้านพะเนียงแตก ตำบลมาบแค อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาลงแขกทำขนมจีนของชาวมอญ บ้านพะเนียงแตก ตำบลมาบแค อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

สมมติฐานการวิจัย

ภูมิปัญญาลงแขกทำขนมจีน บ้านพะเนียงแตก ตำบลมาบแค อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐมสามารถดำรงอยู่ในชุมชนได้ ในสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตในการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน คือ ขอบเขตด้านเนื้อหาและขอบเขตด้านประชากร ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ ภูมิปัญญาการทำขนมจีนของชาวมอญ และแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาลงแขกทำขนมจีนของชาวมอญ บ้านพะเนียงแตก ตำบลมาบแค อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

ขอบเขตด้านพื้นที่และประชากร ได้แก่ บ้านพะเนียงแตก ตำบลมาบแค อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม โดยมีกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย ผู้เข้าร่วมวิจัยที่เป็นตัวแทนจากชุมชนซึ่งเป็นผู้มีความรู้ด้านประเพณีและวัฒนธรรมของชาวมอญ และกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา ได้แก่ ผู้นำในชุมชน ราษฎรชาวบ้าน และผู้รู้จากกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน

ขอบเขตด้านระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนมกราคม 2563 – เดือน มีนาคม 2563

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากประวัติศาสตร์ความเป็นมา ลักษณะทางความเป็นเอกลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีการกำหนดกรอบแนวคิดในการดำเนินงานวิจัย การศึกษาสภาพวัฒนธรรม ของชุมชนชาวมอญ แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาลงแขกทำขนมจีนของชาวมอญ บ้านพะเนียงแตก ตำบลมาบแค อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนในความคงไว้ เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความโดดเด่น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. แหล่งข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้การเลือกพื้นที่แบบเจาะจง (Purposive) ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกบ้านพะเนียงแตก ตำบลมาบแค อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม เป็นพื้นที่ในการศึกษาบ้านพะเนียงแตกได้มีการจัด ประเพณีลงแขกทำขนมจีนมาเป็นประจำทุกปีไม่เคยว่างเว้น และยังเป็นประเพณีสำคัญของคนในชุมชน ที่ทำสืบต่อกันมาจนถึงทุกวันนี้ ทำให้สามารถเห็นภาพรวมของการใช้ชีวิตที่อยู่ร่วมกับภูมิปัญญาอันดั้งเดิม รวมถึงการหาแนวทางในการอนุรักษ์ประเพณีลงแขกทำขนมจีนของชุมชนบ้านพะเนียงแตกให้อยู่คู่กับ ชุมชน ทั้งนี้ได้มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ประกอบด้วย พระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำท้องถิ่น และชาวบ้าน

2. การเข้าสู่พื้นที่

ผู้วิจัยได้ประสานงานกับผู้นำชุมชน และชาวบ้านที่มีความรู้ในด้านประเพณีลงแขกทำขนมจีน ของชาวมอญ ทำให้ได้ข้อมูลเชิงลึกโดยตรงไปตรงมาตามความจริงเชิงประจักษ์ (Empirical Data)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

3.1 แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) การสัมภาษณ์แบบนี้อาจต้องกำหนด ตัวผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ไว้เป็นการเจาะจงก่อน โดยที่ผู้วิจัยต้องมีความรู้ว่ใครคือผู้ที่สมควรไปสัมภาษณ์ที่จะ รู้เรื่องที่ตนต้องการอย่างละเอียดลึกซึ้งพอ

3.2 แบบบันทึกภาคสนาม (field note) เพื่อสรุปประเด็นการถามแบบกว้าง ๆ และทำให้ไม่ หลงประเด็น

3.3 แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participation observation) โดยเป็นการที่ผู้วิจัยเข้าไป สังเกตกลุ่มคนที่ต้องการศึกษา โดยมีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกอย่างของชุมชนเท่านั้น ซึ่งเป็นวิธีที่จะทำให้ ผู้วิจัยจะมีความเป็นตัวของตัวเองในฐานะนักวิจัย และมีโอกาสศึกษาวิจัยได้อย่างเต็มที่

3.4 แบบการศึกษาและวิเคราะห์เอกสารต่าง ๆ (documentary analysis) จากนั้นผู้วิจัยจะ นำมาวิเคราะห์ เสนอ อ้างอิง หรือตีความตามความเข้าใจของตน

4. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

4.1 ตรวจสอบแหล่งข้อมูลจากแหล่งเวลา โดยผู้วิจัยจะสังเกตและสัมภาษณ์ในเรื่องเดียวกันแต่ต่างเวลา
 4.2 ตรวจสอบแหล่งข้อมูลจากสถานที่ โดยผู้วิจัยจะสังเกตและสัมภาษณ์ในเรื่องเดียวกันแต่ต่างสถานที่กัน
 4.3 ตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งบุคคล ผู้วิจัยจะสังเกตและสัมภาษณ์ในเรื่องเดียวกันแต่ต่างบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ทั้งนี้ เพื่อพิจารณาถึงความเพียงพอของข้อมูลความน่าเชื่อถือของข้อมูล ความถูกต้องของข้อมูล เป็นการยืนยันข้อมูลการสัมภาษณ์ระดับลึก และได้ข้อมูลเชิงคุณภาพที่มีความเที่ยงตรงรอบด้านด้วยการสัมภาษณ์ข้อมูลที่ได้จนถึงข้อมูลที่มีความอิ่มตัว (saturate data) จึงยุติการสัมภาษณ์ระดับลึก

4.4 การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation) นั้น ผู้วิจัยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายในการเก็บรวบรวมข้อมูลในเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้การสังเกตควบคู่การสัมภาษณ์ การสอบถามข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ พระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้าน และประชาชนบ้านพะเนียงแตก ในเรื่องที่เป็นประเด็นเดียวพร้อมกับสังเกตวิถีชีวิต และประเพณีลงแขกดำนาของชาวมอญบ้านพะเนียงแตก ผู้วิจัยต้องศึกษาค้นคว้าจนมีความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัยและได้รับความคิดเห็นในเรื่องนั้นออกมา (shared subjectivity) นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ใช้วิธีตรวจสอบข้อมูลแบบถามซ้ำ คือ การพิจารณาข้อมูลที่เก็บมาได้ หากข้อมูลใดเป็นที่น่าสนใจ ผู้วิจัยจะตรวจสอบความเที่ยงตรงภายในด้วยการถามอีกครั้งหนึ่ง หลังจากนั้นได้สรุปผลการวิจัย และเขียนรายงานผลการศึกษาวิจัยต่อไป

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

5.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก แบบเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบ โดยผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้สัมภาษณ์มีอิสระที่จะอธิบายแนวความคิดของตนไปได้อย่างอิสระ มีความรู้สึกเป็นธรรมชาติ

5.1.1 แบบเจาะลึก หรือแบบมีจุดสนใจเฉพาะเพื่อค้นหาข้อมูลที่ผู้วิจัยมีความสนใจ อยู่แล้ว และพยายามหันความสนใจของผู้สัมภาษณ์เข้ามาสู่จุดที่ตั้งไว้โดยไม่ปล่อยให้ผู้ให้สัมภาษณ์หันเห ไปสนทนาในเรื่องอื่น ๆ

5.1.2 แบบตะล่อมกล่อมเกล่า (probe) เป็นการสัมภาษณ์เพื่อล้วงความรู้สึกนึกคิด หรือเจตคติที่มีต่อเรื่องที่ให้สัมภาษณ์

5.1.3 แบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นการสัมภาษณ์รู้ในเรื่องที่ตนต้องการอย่างละเอียดลึกซึ้งเพียงพอ

5.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

5.3 การศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ ในภาคสนามนี้จะเริ่มต้นดำเนินการตั้งแต่วันแรกที่ลงพื้นที่จนถึงวันสุดท้าย ที่ทำการวิจัยผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นจากการสัมภาษณ์ทันทีขณะเก็บข้อมูลในพื้นที่ที่ศึกษาโดยผู้วิจัยได้ทำการจดบันทึกประเด็นสำคัญ ๆ ขณะสัมภาษณ์ไว้ และบันทึกภาพเพื่อนำไปใช้ประกอบกับข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสัมภาษณ์ สอบถาม รวมทั้งฟังจากเครื่องบันทึกเสียงซ้ำหลังการสัมภาษณ์เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลเรื่องเดียวกันจากแหล่งข้อมูลหลายแห่ง ซึ่งได้กระทำภายหลังการสัมภาษณ์ทุกครั้งแล้วนำไปถอดบันทึกคำสัมภาษณ์แบบคำต่อคำ แต่ละรายภายหลังกลับจากพื้นที่อีกครั้งหนึ่งผู้วิจัยได้ทำการสร้างมโนทัศน์ (concept) ของข้อมูลที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันหรือแตกต่างกันไปในรูปของข้อความ (statement) และจัดหมวดหมู่ของมโนทัศน์เพื่อหาความสัมพันธ์เชื่อมโยงเชิงเหตุผล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการกำหนดรหัส (code) แยกเป็นหมวดหมู่ (code mapping) และเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของแต่ละมโนทัศน์จัดหมวดหมู่ให้แก่มโนทัศน์ต่าง ๆ เพื่อง่ายต่อการสืบค้นเป็นการตรวจสอบความเพียงพอ และความตรงของข้อมูล หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนต่อไป โดยผู้วิจัยเชื่อว่าสามารถให้ข้อมูลที่มีความแตกต่างไปจากมิติ (dimensions) และคุณสมบัติ (comparative case) เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง (verify) โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มจนไม่สามารถปรับเปลี่ยนข้อเสนองเชิงทฤษฎี (theoretical generalization) ที่ได้อีกต่อไป ซึ่งผู้วิจัยได้คำนึงถึงความเที่ยงตรง และเชื่อถือได้ของข้อมูลเป็นหลัก ทั้งนี้โดยตั้งอยู่บนความถูกต้อง ความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบในการทำวิจัย (พจณี เทียมศักดิ์, 2543: 79-80) หลังจากนั้นจึงได้สรุปผลการวิจัยและเขียนรายงานผลการศึกษาออกมา

การนำเสนอผลการวิจัย เรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาลงแขกทำขนมจีนของชาวมอญบ้านพะเนียงแตก ตำบลมาบแค อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยในเชิงพรรณนา (Description) และพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ตามวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อให้เห็นถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนกระบวนการในการดำเนินงานประเพณีลงแขกทำขนมจีนของชาวบ้านบ้านพะเนียงแตก และการวางแผนอนุรักษ์ให้ประเพณีการลงแขกทำขนมจีนบ้านพะเนียงแตก

สรุปผลการวิจัย

1. จากผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของภูมิปัญญาลงแขกทำขนมจีนของชาวมอญบ้านพะเนียงแตก มีดังนี้

ปัจจัยแรก คือ ปัจจัยในด้านของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันสิ่งอำนวยความสะดวกได้เข้ามาช่วยให้ชีวิตของผู้คนในสังคมเกิดความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามในการทำขนมจีนเมื่อก่อนต้องมาร่วมแรงร่วมใจกันทำในงานประเพณีทุก ๆ ปี แต่ในปัจจุบันขนมจีนสามารถผลิตได้

ง่ายและมีอยู่ในทุก ๆ ที่ เนื่องจากมีโรงงานที่สามารถผลิตขนมจีนออกมาขายได้อยู่ตลอดทำให้ผู้คนในปัจจุบันไม่ค่อยได้สนใจในประเพณีลงแขกตำขนมจีนของชาวมอญบ้านพะเนียงแตกมากนัก เพราะสามารถหาซื้อขนมจีนที่ไหนก็ได้ไม่ต้องมาลำบากในการทำขนมจีนให้เกิดความยุ่งยากอีกต่อไป จึงทำให้ผู้คนเข้าร่วมประเพณีการลงแขกตำขนมจีนของชาวมอญ บ้านพะเนียงแตก มีจำนวนลดลงในทุก ๆ ปีอย่างเห็นได้ชัด

ปัจจัยที่สอง คือ ปัจจัยในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมของคนในชุมชนที่เปลี่ยนไปเป็นสังคมแห่งการทำงาน ตอนเช้ามาก็ออกไปทำงานกัน พอตกเย็นก็เข้าบ้าน จึงไม่ได้มีเวลาที่จะสนใจในประเพณีอันดั้งเดิมที่สืบทอดมาหลายชั่วอายุคน เพราะสนใจแต่เรื่องงานและคนในครอบครัวเท่านั้น ผู้คนจึงคิดว่าหาซื้อขนมจีนกินง่ายกว่าเนื่องจากไม่มีเวลามานั่งตำให้เสียเวลา

ปัจจัยที่สาม คือ ปัจจัยในด้านของเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปจากการที่เมื่อก่อนมีการพึ่งพาอาศัยกันของคนในชุมชน ชาวบ้านในอดีตประกอบอาชีพทางการเกษตร แต่ในปัจจุบันผู้คนเน้นสนใจในเศรษฐกิจแบบทุนนิยมทุก ๆ อย่างเปลี่ยนเป็นเงินเป็นทองหมด ผู้คนขายที่ขายทางให้กับนายทุนทำให้เวลามีประเพณีลงแขกตำขนมจีนจะสามารถหาวัตถุดิบจากคนในชุมชนได้อย่างเพียงพอ เช่น มะพร้าวใช้ทำน้ำกะทิ ปลายินที่นำมาทำน้ำยา เป็นต้น แต่ในปัจจุบันไม่สามารถหาได้เพราะผู้คนที่ขายทางไปหมดจึงทำให้วัตถุดิบไม่เพียงพอต้องหาซื้อเข้ามาอีกเป็นอุปสรรคต่อการสืบทอดประเพณีการลงแขกตำขนมจีนของชาวมอญบ้านพะเนียงแตกเป็นอย่างยิ่ง

2. แนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาลงแขกตำขนมจีนของชาวมอญ บ้านพะเนียงแตก การนำผลการศึกษาไปวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เหมาะสมต่อไป ผู้ศึกษาจึงได้นำเสนอแนวทางในการจัดการภูมิปัญญาลงแขกตำขนมจีนของชาวมอญบ้านพะเนียงแตก โดยแบ่งแนวทางออกเป็น 3 แนวทาง ดังนี้

2.1 แนวทางในการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่คนรุ่นหลังในชุมชนบ้านพะเนียงแตก

กลุ่มเป้าหมายหลักของแนวทางนี้จะเน้นไปที่ตัวของเยาวชน เพราะเยาวชนจะเป็นตัวแปรสำคัญในการที่จะรักษาประเพณีลงแขกตำขนมจีนของชาวมอญบ้านพะเนียงแตกไว้ให้อยู่คู่กับคนในชุมชน โดยที่จะต้องปลูกฝังให้เยาวชนมีจิตสำนึกรักและหวงแหนในถิ่นบ้านเกิดของตนเอง เห็นคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนเองเป็นสำคัญ ดังเช่น ประเพณีลงแขกตำขนมจีนถือได้ว่าเป็นประเพณีที่มีความสำคัญกับคนในชุมชน ดังนั้น กลุ่มผู้รู้ที่ยังพอมีกำลังจะต้องช่วยกันสนับสนุนให้เยาวชนเหล่านี้ได้มีส่วนร่วมในประเพณีทุกขั้นตอน เพื่อเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับคนรุ่นหลัง แต่ถึงอย่างนั้นจะให้เพียงแค่กลุ่มผู้รู้ของยายเยื้อง จิตสงบ ทำหน้าที่เพียงอย่างเดียวคงไม่พอแต่จะต้องอาศัยความร่วมมือแรงร่วมใจกันของคนในชุมชนช่วยกันสนับสนุนและผลักดันประเพณีนี้ให้คงอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานราชการควรเข้ามาให้การสนับสนุนอย่าเต็มที่ โรงเรียนในชุมชนอาจจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับเรื่องภูมิปัญญาประเพณีลงแขกตำขนมจีนของชาวมอญบ้านพะเนียงแตกบรรจุเข้าไปอยู่ในหลักสูตรของทางโรงเรียนด้วยเพื่อเป็นการ

ช่วยเผยแพร่ความรู้ทางด้านภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชนให้เยาวชนได้ศึกษา และเกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน และสนับสนุนให้มีศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาประเพณีลงแขกตำขมจิ้นของบ้านพะเนียงแตก เพื่อให้คนภายนอกได้เข้ามาศึกษาหาความรู้โดยที่ให้อาจารย์ในชุมชนเป็นวิทยากรในการให้ความรู้เพื่อสืบสานประเพณีให้คงอยู่คู่กับชุมชนและสังคมต่อไป

2.2 แนวทางในการประชาสัมพันธ์ประเพณีลงแขกตำขมจิ้นบ้านพะเนียงแตก

แนวทางนี้จะเน้นไปในเรื่องของการประชาสัมพันธ์ให้กับคนภายในและคนภายนอกชุมชนได้เข้าร่วมในประเพณีลงแขกตำขมจิ้นบ้านพะเนียงแตกที่ได้จัดขึ้นเป็นประจำในทุก ๆ ปี เพื่อเป็นการเผยแพร่ประเพณีออกสู่สาธารณชน เพราะโดยปกติแล้วประเพณีนี้จะรู้กันเพียงแค่ว่าคนในชุมชนเท่านั้นที่จะจัดขึ้นก่อนงานประจำปีวัดพะเนียงแตกเพียง 1 วัน จึงทำให้ผู้คนโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้คนภายนอกไม่ทราบว่านอกจากจะมีงานประจำปีของวัดพะเนียงแตกแล้วยังมีประเพณีที่สำคัญของคนในชุมชนอีกด้วย การประชาสัมพันธ์จะประชาสัมพันธ์ผ่านทางเครื่องขยายเสียงของทางวัด รถยนต์ขยายเสียง หรือปากต่อปากของชาวบ้าน แต่ในยุคปัจจุบันเป็นยุคที่การสื่อสารในโลกสังคมออนไลน์เป็นจำนวนมากและเป็นไปอย่างรวดเร็ว ทางคณะผู้ดูแลประเพณีหรือทางวัดพะเนียงแตก ควรจะต้องประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ให้มากขึ้นโดยเฉพาะใน Facebook หรือทางโซเชียลมีเดียอื่น ๆ จะเป็นตัวการหนึ่งที่จะช่วยดึงดูดผู้คนให้มาร่วมประเพณีลงแขกตำขมจิ้นเป็นจำนวนมากจะทำให้ผู้คนได้รู้จักประเพณีลงแขกตำขมจิ้นของชาวมอญบ้านพะเนียงแตกมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม เป็นการเปิดเผยประเพณีนี้ต่อสายตาสาธารณชนหรือชาวบ้านภายนอกด้วย

2.3 แนวทางในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเข้ากับภูมิปัญญาลงแขกตำขมจิ้นของบ้านพะเนียงแตก

ในปัจจุบันต้องยอมรับว่าสังคมของเราเข้าสู่ยุคที่มีเครื่องมือที่จะช่วยอำนวยความสะดวกสบายให้กับชีวิตประจำวัน ดังนั้น ในแนวทางนี้จะเป็นการนำเทคโนโลยีที่มีอยู่ในปัจจุบันมาช่วยทุ่นแรงในประเพณีลงแขกตำขมจิ้น เพราะถ้าหากว่าเราไม่ปรับเปลี่ยนประเพณีให้เข้ากับยุคเข้ากับสมัยที่เปลี่ยนไปก็อาจจะทำให้ประเพณีนั้นเสื่อมสลายหายไปก็เป็นได้ การนำเทคโนโลยีมาใช้ก็เพียงเพื่อช่วยทุ่นแรงในบางขั้นตอนเท่านั้นเพื่อที่จะเป็นการประหยัดเวลา และไม่ต้องออกแรงมากนัก โดยที่จะไม่กระทบต่อโครงสร้างภูมิปัญญาดั้งเดิมด้วย เช่น การนำเทคโนโลยี คือ เครื่องตีแป้งมาใช้ในการหักหัวแป้งขมจิ้น จะทำให้เสร็จเร็วมากยิ่งขึ้น เนื่องจากขั้นตอนนี้ถ้าจะทำได้ด้วยแรงคนจริง ๆ จะต้องใช้เวลาเป็นอย่างมากอาจจะทำให้ผู้เข้าร่วมประเพณีเกิดความเบื่อหน่ายและไม่สนใจอีกต่อไป จึงนำเครื่องตีมาช่วยในขั้นตอนนี้เพื่อเป็นการย่นระยะเวลาในการทำให้ใช้เวลาที่สั้นลงนั่นเอง ทำให้ผู้เข้าร่วมประเพณีไม่เกิดความเบื่อหน่าย และยังเป็น การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับประเพณีภูมิปัญญาลงแขกตำขมจิ้นโดยที่ภูมิปัญญาดั้งเดิมก็จะไม่เสื่อมสลายไปด้วย

อภิปรายผล

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เป็นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจความเป็นมาในบริบทของพื้นที่ การสืบทอดและอนุรักษ์ภูมิปัญญา รวมถึงศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของภูมิปัญญา การทบทวนทฤษฎีแนวคิด และผลการศึกษาอื่น ๆ เกี่ยวกับแนวทางการในการจัดการและการอนุรักษ์ภูมิปัญญาลงแขกทำขนมจีน อันเป็นพื้นฐานในการศึกษาวิจัยรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ โดยการสัมภาษณ์ การสำรวจพื้นที่ และการสังเกตการณ์ โดยทำการสังเกตการณ์ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เพื่อศึกษาให้เข้าใจอย่างลึกซึ้งในสำคัญและความเป็นมาของภูมิปัญญาลงแขกทำขนมจีนที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนบ้านพะเนียงแตก และนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษามาวិเคราะห์ เพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาลงแขกทำขนมจีนให้สามารถดำรงอยู่คู่กับชุมชนบ้าน พะเนียงแตก อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ได้อย่างเหมาะสมสืบต่อไป

2. ประเพณีลงแขกทำขนมจีนของชาวมอญบ้านพะเนียงแตกนั้น มีผู้รู้เพียงไม่กี่คนเท่านั้นที่ยังสามารถจดจำรายละเอียดของประเพณีนี้ได้ ผู้รู้ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงวัย ส่งผลให้เกิดปัญหาความขาดแคลนผู้ที่จะมีมาสืบทอดภูมิปัญญาลงแขกทำขนมจีน ซึ่งในปัจจุบันมีจำนวนเหลือน้อยลงไปทุกที จากการลงพื้นที่ศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านพะเนียงแตกเป็นชุมชนที่มีประเพณีลงแขกทำขนมจีนที่มีการสืบทอดมาอย่างยาวนานนับตั้งแต่หลวงพ่อบุญได้ย้ายมาจำพรรษาที่วัดพะเนียงแตกแล้วได้ริเริ่มประเพณีลงแขกทำขนมจีนขึ้นมา ซึ่งขนมจีนถือได้ว่าเป็นอาหารที่ถือกำเนิดขึ้นโดยชนชาติมอญ จึงทำให้ในปัจจุบันชาวไทยที่มีเชื้อสายมอญได้นำประเพณีอันทรงคุณค่านี้ยึดถือสืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่นไม่เคยจางหายจนเป็นส่วนหนึ่งของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ไม่อาจแยกจากกันได้

ข้อเสนอแนะ

1. แนวทางในการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่คนรุ่นหลังในชุมชนบ้านพะเนียงแตก โดยการปลูกฝังค่านิยมในการรักและหวงแหนประเพณีและภูมิปัญญาในท้องถิ่น ด้วยการให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในประเพณีลงแขกทำขนมจีน เรียนรู้ขั้นตอนในการทำโรงเรียนในชุมชนจัดหลักสูตรท้องถิ่นด้วยการแทรกเนื้อหาของประเพณีลงแขกทำขนมจีนไว้ในหลักสูตร และมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ในท้องถิ่นแล้วให้เยาวชนเป็นวิทยากรผู้ให้ความรู้ โดยการที่กลุ่มผู้รู้คอยดูแล แนะนำ ปลูกฝัง และถ่ายทอดความรู้ในประเพณีลงแขกทำขนมจีนให้กับเยาวชนในชุมชนและบุคคลภายนอก จะช่วยให้สามารถอนุรักษ์ประเพณีลงแขกทำขนมจีนไว้ได้อย่างยั่งยืนเนื่องจากมีผู้สืบทอดต่อคือเยาวชนในชุมชนนั่นเอง

2. แนวทางในการประชาสัมพันธ์ประเพณีลงแขกทำขนมจีนบ้านพะเนียงแตก โดยเน้นการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์มากยิ่งขึ้นเนื่องจากในสังคมปัจจุบันได้เปลี่ยนไปเข้ายุคสังคมดิจิทัลจะเป็นการช่วยประชาสัมพันธ์ให้บุคคลภายนอกหรือผู้ที่สนใจได้ทราบถึงประเพณีลงแขกทำขนมจีน บ้านพะเนียงแตก เพื่อเป็นการสืบทอดประเพณีให้คงอยู่ตลอดไป

3. แนวทางในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเข้ากับภูมิปัญญาลงแขกตำขมจีนของบ้านพะเนียงแตก โดยเป็นการนำเทคโนโลยีมาช่วยทุ่นแรงในการทำขมจีนให้เสร็จไวมากยิ่งขึ้นโดยไม่กระทบต่อประเพณี อันดั้งเดิมที่มีอยู่ เช่น การนำเครื่องตีแป้งมาช่วยในการหักหัวแป้งขมจีน ซึ่งสามารถย่นระยะเวลาได้ ดังนั้นเทคโนโลยีจึงเป็นตัวกลางหนึ่งที่จะช่วยให้ประเพณีลงแขกตำขมจีนสามารถคงอยู่ต่อไปได้ อาจจะมีการใช้โดรนในการเก็บรูปภาพ เพื่อให้เห็นถึงความสวยงามของประเพณีที่ได้นำสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปมา ประยุกต์ใช้กับเทคโนโลยีสมัยใหม่

เอกสารอ้างอิง

- งามพิศ สัตยสงวน. (2538). **หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดนัย ไชยโยธา. (2543). **พัฒนาการของมนุษย์กับอารยธรรมในราชอาณาจักรไทย เล่ม 1**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ธีรพงษ์ สุขพัฒน์. (2538). **หนังสือประวัติและประมวลภาพวัดอุมงคล “หลวงพ่อบา”**. กรุงเทพฯ: ประชุมช่าง จำกัด.
- นิตยา บุญสิงห์. (2544). **วัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา.
- นิยพรรณ วรรณศิริ. (2540). **มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พจณี เทียมศักดิ์. (2543). **ปฏิสัมพันธ์ของการเรียนรู้ในชุมชนและโรงเรียน**. วิทยานิพนธ์การศึกษาคุฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนการศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พระปลัดเฉลิมพล จารุณโณ. (2563, 23 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์.
- ยศ สันตสมบัติ. (2544). **มนุษย์กับวัฒนธรรม**. เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เอื้อง จิตสงบ. (2563, 23 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์.
- วีระ บำรุงรักษา. (2541). **ระบบการวัฒนธรรมและคุณภาพมาตรฐาน**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- สบสุข ลีละบุตร. (2543). **การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุภรณ์ โอเจริญ. (2519). **ชาวมอญในประเทศไทย: วิเคราะห์ฐานและบทบาทในสังคมไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลางถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2533). **มอญเสียเมือง**. กรุงเทพฯ: เกราะเหล็ก.

องค์ บรรจุน. (2552). **ต้นธาร วิถีมอญ**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

_____. (2558). **40 ปี ชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพ วิถีไทยมอญในสังคมร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ: แพนคุณ แอดวานซ์ จำกัด.

อรรถพล อนันตวรสกุล. (2549). **วัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพฯ: ปาเจรา.

อลิสา รามโกมุท. (2556). **วิถีชีวิตชาวมอญเกาะเกร็ด เตาเผาโบราณ: เปรียบเทียบระหว่างเตาหลังเต่าที่เกาะเกร็ดกับเตาทุเรียงที่เมืองศรีษะนาแล**. กรุงเทพฯ: ไอเดีย สแควร์.

อารีสา อำภักย์. (2547). **อิทธิพลของทำนองเพลงมอญที่ปรากฏในเพลงไทยสากล**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.